

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI ÉMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-3826/2024. számú ügyben

A Gyermekvédelmi Központ Zala Vármegye Boglárka
Lakásotthonában tett ombudsmani látogatással összefüggésben

Előadók: dr. Bene Beáta
dr. Kelemen Dóra

Érintett szerv: Gyermekvédelmi Központ Zala Vármegye Boglárka
Lakásotthon, Lenti

2024.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-3826/2024. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése rögzíti a hivatalból indított eljárási jogosultságot. A hivatkozott jogszabályhely szerint a hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Mindebből következően – panasz és ombudsmani előzmény nélkül is – kiemelten fontosnak tartom a bentlakásos intézményekben, így a gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben élők helyzetének, körülményeinek monitorozását.

Mindezek érdekében a Zala Vármegyei Gyermekvédelmi Központ (a továbbiakban: Gyermekvédelmi Központ) Boglárka Lakásotthonában (a továbbiakban: Lakásotthon) 2024. november 11-én munkatársaim látogatást tettek.

A látogatás tapasztalatai alapján, a gondozott gyermekekre, és az ő jogaikra gyakorolt hatás szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatról készült alábbi jelentés a látogatáson jelen lévő vezetők által elmondottakat, továbbá a gyermekotthonban élő gyermekek körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *Az oktatáshoz való jog:* „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország e jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye;
- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.);

- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: Nmr.).

A megállapított tényállás

Munkatársaimat a látogatás során a Gyermekvédelmi Központ intézményvezető-helyettese, a Gyermekvédelmi Központ II. számú Lakásotthon szakmai egység vezetője, a Lakásotthon vezetője, valamint a fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Zala Vármegyei Kirendeltség Szervezetirányítási Osztályának vezetője fogadta és mutatta be az intézményben folyó munkát.

1. A Lakásotthonról

A Lakásotthon 2001. szeptember 19-én kezdte meg működését Lentiben a város szélén, a központtól körülbelül 30 percnyi sétára. Ezzel összefüggésben a fenntartó 2023. július 21-én kelt vizsgálati jelentése is kiemelte, figyelemmel arra, hogy tömegközlekedési eszköz (helyi járat) nincs a településen, továbbá a lakásotthon-hálózat saját gépjárművel sem rendelkezik, a 12 év alatti gyermekek megyeszékhelyi vizsgálatokra, kontrollra történő szállítása érdekében nagyon fontos lenne jármű biztosítására.

Az épület földszintjén található egy előtér, amely korábban nyitott terasz volt, a helyiség beépítését követően a kapcsolattartások helyszínéül szolgál. A földszinten helyezkedik el a konyha és az étkező, a nevelői szoba és a nappali, továbbá egy vizes blokk és egy mosókonyha, továbbá a mozgássérült WC is. Az emeleti részen található négy két ágyas hálószoba, illetve két fürdőszoba. A gyermekek által használt ágyak a Lakásotthon működésének kezdete óta vannak használatban. A karbantartásért helyi szakember felel. Az épülethez tartozik egy nagyobb udvar és egy melléképület, amelyet a leselejtezett bútorok tárolására használnak.

Munkatársaim látogatásakor folyamatban volt – a legutóbbi gyámhatósági ellenőrzés következményeként – az épület külső szigetelése, továbbá a közeljövőben várható még szekrények és matracok utóbeszerzése, amelyekre az anyagi forrás biztosított.

A Lakásotthon falai és az emeletre vezető korlát kopott, festésre szorul. Az emeleti helyiségekben a fűtés maximális üzemelése mellett is hideg volt, ennek okát a tető szigetelésének hiányára vezették vissza a gyermekvédelmi szakemberek, felvetették a tető szigetelésének a szükségességét. A legutóbbi *fenntartói ellenőrzés is megállapította, hogy az épület szigetelése elengedhetetlen, továbbá a lakásotthon teljes belső tisztasági festésre szorul, valamint a korlát felületének javítása is szükséges.* Az udvarra kilépve kis lépcsősor és rámpa vezet, amelyek korszerűsítése szükséges. A Lakásotthon kertjét nyáron főleg szabadidős programokra, bográcsozásra használják, szükség lenne azonban további *kerti bútorokra és udvarrendezésre, különösen a pusztulásnak indult tujasorok rendbetételére, esetleg gyümölcsfák telepítésére.* Amint azt a fenntartói ellenőrzés is említi, a melléképület ereszcatornázása nem megoldott, továbbá a kert hátsó részében található kerítés megerősítését, a hátsó szomszédos ingatlantól belátásgátlóval való biztosítását is fontosnak tartaná a lakásotthon vezetője.

2. Létszámadatok

A Lakásotthon 8 férőhelyen biztosít otthont nyújtó- és teljes körű ellátást, ugyanakkor jelenleg 9 gyermek gondozási helyeként szolgál. A 9 gyermekből egy fő tartós szökésben van a Lakásotthonba való megérkezése (2024 februárja) óta folyamatosan, azonban a szakmai egység vezetője kiemelte, hogy a szakmai egységben nem jellemző a szökés.

A gyermekek közül kettő fő különleges szükségletű – egyikük tartós betegsége okán – a többiek normál szükségletűek.

A gyermekek jellemzően családból (szülőktől, nagyszülőktől) kerülnek be a Lakásotthonba általában a család diszfunkcionalitása okán, egy fő nevelőszülőktől, további egy fő pedig egy másik intézményből érkezett. A Lakásotthonban nagy hangsúlyt fektetnek a hazagondozásra, azonban ennek konkrét megvalósulása kevésbé jellemző. Az utóbbi időben egy gyermek került vissza a családjába. A gyermekek már 4-6 éves koruktól élnek itt, jelenleg egy fő utógondozott él a Lakásotthonban. A korábbi lakók közül többek helyezkedtek el munkavállalóként a gyermekvédelem területén.

A Lakásotthonban a látogatás idején egy fő nevelő, 2 fő gyermekfelügyelő és 2 fő gyermekvédelmi asszisztens állt alkalmazásban. A fluktuáció sem a Lakásotthonban, sem a megyei lakásotthon-hálózatban nem jellemző. A képzési, továbbképzési lehetőségek gyakoriak, amelyben a Gyermekvédelmi Központ is támogatást nyújt. A lakásotthon-hálózatban – a gyermekfelügyelők kezdeményezésére belső szupervízió működik, amelyet minden héten az adott lakásotthonban szerveznek meg pszichológus segítségével. A kifogástalan életvitel ellenőrzését a munkatársak változóan élték meg, szükség volt a munkatársak felkészítésére, azonban e miatt volt pályaelhagyó. A fejlesztő pedagógus heti 32 órában, a pszichológus megbízási szerződés alapján havi 40 órában dolgozik a Lakásotthonban. A gyermekek orvosi ellátását a város házi gyermekorvosa végzi.

3. Oktatás, foglalkoztatás, gondozás-nevelési feladatok

Iskolába – a tartósan távollévő és már nem tankötelezett gyermekeken kívül – minden gyermek jár, közülük öt fő általános iskolás, egy fő gimnazista, egy fő szakképző intézménybe jár, további egy utógondozott fiatal pedig felnőttoktatásban vesz részt. A gyermekek többsége kerékpárral a körzeti iskolába megy, egy fő korábban a körzeten kívüli iskola tanulója volt, ő iskolát váltott 2024 novemberétől sajátos nevelési igénye miatt, és már gyógypedagógiai oktatásban részesül. A gyermekek osztályfoka az életkoruknak megfelelő. A Lakásotthonnak az évek során jó kapcsolatot sikerült kialakítani az iskolák pedagógusaival.

A gyermekek szabadidejük nagy részét az online térben töltik, azonban – főleg a nyári időszakokban – szerveznek számukra közös programokat is, így kirándulást, strandolást, esti sétákat, fagyizást vagy pizzázást a városban. A Lakásotthon vezetője kiemelte, hogy a gyermekek alapvetően nyitottak a világra, így jó kapcsolatot ápolnak osztálytársaikkal, velük is szeretnek időt tölteni.

A Lakásotthonban törekednek a gyermekekkel való bizalmi kapcsolat kiépítésére, kulcsfontosságúnak tartják a gyermekekkel való rendszeres kommunikációt, azt, hogy meghallgassák a gyermekek problémáit, a szexuális felvilágosítás és a fogamzásgátlás kapcsán is a közös beszélgetéseké a főszerep. A korábban gondozott gyermekek között volt példa terhességre, egy alkalommal terhességmegszakításra és egy alkalommal pedig a gyermek kihordására került sor.

A gyermekek drogot, alkoholt nem fogyasztanak, a dohányzás előfordul. A gyermekprostitúció egy 17 éves lány kapcsán korábban felmerült, azonban végül sikerült azt elkerülni.

A bántalmazási protokollt a Lakásotthon munkatársai ismerik, a megfelelő tájékoztatásra a fenntartó nagy figyelmet fordít. Felnőtt általi fizikai bántalmazásra a hálózatban belül egy alkalommal került sor egy másik Lakásotthonban. Az érintett gyermekfelügyelőt végül – önvédelem miatt – a bíróság felmentette és újra dolgozik.

4. Kapcsolattartás

A gyermekeknek van a gyámhatóság által szabályozott kapcsolattartása, a gyakorlat azonban azt mutatja, hogy nem minden esetben valósulnak meg. Általában a gyermekek szüleikkel vagy nagyszüleikkel tartják a kapcsolatot. Egy testvérpár került külön-külön elhelyezésre a lakásotthon-hálózat két Boglárka utcai épületében, a gyermekek kapcsolattartása során azonban a lakásotthonok együttműködnek. A kapcsolattartások a Lakásotthon előtérében valósulnak meg. A Lakásotthon a kapcsolattartásra vonatkozóan nem élt jelzéssel a legutóbbi gyámhatósági ellenőrzés során.

A gyermekvédelmi gyámok elérhetőek, látogatásuk rendszeres az intézményben. A szakmai egység vezetője kiemelte, hogy bár a gyámokkal jó a kapcsolatuk, úgy érzik, hogy általában a lakásotthonok munkatársai kezdeményezik a kapcsolatfelvételt, így örülnének a gyermekvédelmi gyámok nagyobb aktivitásának. A Lakásotthonnak 3-4 gyámmal van kapcsolata, akik többségében Nagykanizsáról jönnek, egy gyám pedig helybéli.

A gyermekjogi képviselő havonta látogat el a Lakásotthonba, telefonszáma, e-mail címe jól látható helyen ki van függesztve.

5. A gyermekek étkeztetése

Az étkezési költségeket a lakásotthon-hálózatban a csoportgazdálkodás szabályai alapján osztják be. A napi ételmezési költség 1500 Ft/fő, amelyből megfelelően fedezni tudják az szükséges kiadásokat. Az általános iskolák napi háromszori étkezést biztosítanak a gyermekeknek, a középiskolás gyermekek csak ebédet kapnak, a többi étkezést a Lakásotthonban helyben biztosítják. Hétfőgőn és a szőnetekben a Lakásotthonban a napi ötszori étkezés biztosított. A bevásárlások alkalmával a gyermekeket is bevonják. Speciális étkezési igényő gyermek jelenleg nem él a Lakásotthonban, de amennyiben szükség merőlne fel, a speciális étrendet tudnák biztosítani. A heti étlap a gyermekek számára elérhető helyen ki van függesztve. Előfordul az is, hogy a gyermekek is segédkeznek az ételek elkészítésében.

6. A helyszíni vizsgálat alatt megfogalmazott a gyermekvédelem hatékonyságát elősegítő javaslatok

A fenntartó képviselője kiemelte, hogy a központi speciális férőhelyek száma a tapasztalatok alapján kevés, a speciális nevelési igényő gyermeket így nehéz elhelyezni.

Kiemelte továbbá, hogy szükség lenne az Nmr. 1. számú melléklete II. 2/a pontjának bővítésére, amely meghatározza a lakásotthon szakmai irányszámait és létszám minimumát. Lakásotthononként az egy fő egészségőgyi végzettséggel rendelkező munkakör bevezetése megkönnyítené a munkatársak napi munkáját. A szakmai egység vezetője pedig plusz egy család és utógondozó státusz bevezetését szorgalmazta teljes körő munkakörben.

Ezeken től a Gyermekvédelmi Központ intézményvezető-helyettese a képzési követelmények frissítésének szükségességét hangsőlyozta, figyelemmel arra, hogy számos más társ-szakmai képzettség is megfelelő lehetne a gyermekfelőgyelői, gyermekvédelmi asszisztensi munkakör betöltéséhez. Mindezt azzal is összefőggésben fogalmazta meg, hogy a szakmai egységben egyidőben jelentős számú munkatársuk nyugdíjba menetele várható, amely a megfelelő végzettségő és elhivatottságő munkaerő hiányát eredményezheti.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, és az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja értelmében az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében *hivatalból eljárást* folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. Ebből következően a gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. *Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a*

tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként *valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére*. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, a magasabb szintű szakmai, tudományos oktatásban való részvételhez kellő tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

2. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődésének intézményes védelmére.* A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az objektív intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki: az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapjogainak előmozdítása, érvényesülése, védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó, védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti.

III. Az ügy érdemében

1. A tárgyi működési feltételek biztosítása tekintetében

Az Nmr. 125. § (1)-(2) bekezdése értelmében a lakásotthon olyan gyermekotthon, ahol önálló lakásban vagy családi házban történik a gondozott gyermek, fiatal felnőtt elhelyezése. A lakásotthonban legfeljebb 12 gondozott gyermek, fiatal felnőtt helyezhető el. Az Nmr. 125. § (3) bekezdése értelmében a lakásotthonban a gyermekek elhelyezésére szolgáló lakóterre a 124. § (4) bekezdésében foglaltak, a munkatársak számára rendelkezésre álló önálló helyiségre a 124. § (7) bekezdésében foglaltak az irányadók. Az Nmr. 124. § (4) bekezdése alapján a lakásotthonban a csoport számára önálló lakóteret kell biztosítani, amely hálószobákból, közös nappali szobából, konyha/étkezőből, valamint fürdőszobából és nemenkénti illemhelyekből áll, továbbá a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal, eszközökkel felszerelt. Egy hálószobában legfeljebb 4 gondozott gyermek helyezhető el.

A Lakásotthon a tárgyi működési feltételekre vonatkozó jogszabályi előírásnak a helyiségek számát tekintve eleget tesz, azonban ezzel együtt számos hiányosság állapítható

meg. A helyszíni bejárás tapasztalatai szerint a Lakásotthont sok tekintetben az „elhasználódás” jellemzi. A falak festésre szorulnak, az emeleti szint belső szigetelése pedig elengedhetetlen szükség lenne, kiváltképp a téli hidegre tekintettel. A Lakásotthon kertje rendezést igényel, amely alkalmas lenne több szabadidős program eltöltésére és pihenésre egyaránt, ehhez azonban kisebb-nagyobb beruházásokra van szükség (pl. pergola, kerti kiülő stb.), ám mindezek megvalósításához a Lakásotthon nem rendelkezik a szükséges anyagi forrásokkal.

A korábbi, gyermekotthonok, lakásotthonok helyszíni vizsgálata során több gyermekotthon tárgyi feltételei tekintetében is hiányosságok megállapítására került sor.¹ Ezúttal is szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy az állam alapvető alkotmányos és nemzetközi jogi kötelezettsége, hogy az általa, az intézményein keresztül biztosított gondoskodásban nyújtott ellátás keretében a saját családjukból kiemelt, vagy egyéb módon kikerülő gyermekek helyzetét jobbá és élhetőbbé tegye annál, mint amit saját családjuk biztosítani tudott a számukra.

Mindebből következően megállapítom, hogy a Lakásotthon hiányos tárgyi körülményei alkalmasak arra, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okozzanak.

2. A létszámadatok vonatkozásában

2.1 A gondozott gyermekek száma

A lakásotthonok elhelyezési feltételeit az Nmr. 124. § (1) bekezdése, és a 125. § (1)-(2) bekezdései rögzítik. Ezek szerint a gyermekotthonnak legalább 12, de legfeljebb 48 fő gyermek ellátására alkalmasnak kell lennie, míg a lakásotthon olyan gyermekotthon, ahol önálló lakásban vagy családi házban történik a gondozott gyermek, fiatal felnőtt elhelyezése és ez utóbbi helyen legfeljebb 12 gondozott gyermek, fiatal felnőtt helyezhető el.

A Lakásotthonban a vizsgálat időpontjában 8 gyermek élt, további egy fő gondozási helyeként szintén a Lakásotthont határozta meg a gyámhivatal, ő azonban nem tartózkodott az intézményben. Mindezek kapcsán megállapítható, hogy a Lakásotthonban elhelyezett gyermekek száma meghaladja a jogszabályban meghatározott és a működési engedély szerinti létszámot.

A feltárt körülmények alapján megállapítom, hogy a jogszabályban, illetve a működési engedélyben meghatározott létszám túllépése a jogállamiság elvéből eredő jogbiztonság követelményével és az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggésben visszásságot okoz, illetve nem egyeztethető össze a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével sem.

2.2 Az engedély nélküli távollétek kapcsán

A munkatársaim rendelkezésére bocsátott adatok szerint a helyszíni vizsgálat idején egy 17 éves gyermek volt engedély nélkül távol, aki a nevelő által elmondottak szerint a Lakásotthonba érkezését (2024. február 2-át) követő napokban távozott, majd néhányszor rövidebb időre visszatért, az adatszolgáltatás időpontjáig összesen 154 napja volt távol. Az előzőekkel szemben a 2023. március 1. és 2024. március 1. közötti időszakot érintő gyámhatósági ellenőrzés rögzítette, miszerint a vizsgált időszakban engedély nélküli eltávozás nem történt. A feltárt ellentmondást a rendelkezésre álló iratok alapján nem volt lehetőség feloldani.

¹ Lásd. az AJB-307/2019. számú, az AJB-125/2021. számú, és az AJB-3632/2023. számú jelentéseket.

A gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben folytatott vizsgálataim tapasztalatai alapján ismételten rá kell mutatnom arra, hogy a magasabb életkorban szakellátásba kerülő gyermekek többnyire többszörösen traumatizáltak, nagyon nehezen megközelíthetők, nem motiváltak arra, hogy elfogadják az intézményi szabályokat, az általuk nyújtott lehetőségeket.

A feltárt körülmények alapján megállapítom, hogy a szakellátásban lévő gyermek engedély nélküli eltávozása, tartós távolléte visszasságot okoz a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának érvényesülésével összefüggésben.

2.3 A Lakásotthon személyi feltételei kapcsán

A lakásotthon szakmai irányszámait és létszám minimum normáit az Nmr. 1. számú mellékletének II. 2/a pontja tartalmazza. Eszerint a lakásotthonban 1 fő nevelőt, 1 fő gyermekvédelmi asszisztent, 3 fő gyermekfelügyelőt kell alkalmazni, azzal, hogy ha a nevelők száma magasabb, a gyermekfelügyelők és a gyermekvédelmi asszisztensek száma csökkenthető, de a csoportonként alkalmazott szakdolgozók száma 5 fő alá nem csökkenhet.

A vezető tájékoztatása szerint a Lakásotthonban jelenleg egy fő nevelő, 3 fő gyermekfelügyelő és egy fő gyermekvédelmi asszisztens állt alkalmazásban, így a gyermekek ellátását végző alkalmazotti létszám megfelel a jogszabályi előírásoknak.

A lakásotthonok tekintetében a magasabb vezető, illetve vezetőként dolgozók képesítési előírásait az Nmr. 2. számú melléklete I. részének 2. pontja tartalmazza. Amint azt a gyámhatósági ellenőrzés is alátámasztja a szakmai vezető képzettsége a jogszabályi feltételeknek megfelel. A dolgozók szakképzettségéről az Nmr. 2. számú melléklete II. részének 2. pontja rendelkezik, amelynek a gyermekfelügyelői és gyermekvédelmi asszisztensi beosztásban dolgozók képzettsége és végzettsége megfelel.

Összességében megállapítom, hogy a Lakásotthon esetében teljesül a jogszabályi létszámkövetelmény.

3. A tankötelezettség és a gyermekek oktatáshoz fűződő jogának érvényesülése tekintetében

A gyermekek tankötelezettségéről az Nkt. 45. § (1) bekezdése rendelkezik: Magyarországon – az e törvényben meghatározottak alapján – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni. Az Nkt. 45. § (3) bekezdése szerint a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló a 16. életévét betölti. Az NM rendelet 84. § (4) bekezdés ad) pontja alapján az ellátást nyújtó gondoskodik arról, hogy a gondozott gyermek hozzájusson a korának és képességeinek megfelelő oktatáshoz, szakképzéshez, továbbá a tanulmányi lemaradásai megszüntetéséhez szükséges segítséghez, illetve azokhoz a feltételekhez, amelyek biztosítják tehetsége, képességei megfelelő kibontakoztatását.

A helyszíni látogatáson kapott információk alapján a Lakásotthon minden tanköteles korú gyermeke valamely köznevelési vagy szakképző intézmény tanulója.

4. A gyermekek kapcsolattartásával összefüggésben

A Gyvt. 9. §-a a nevelésbe vett gyermek kapcsolattartáshoz való jogát a gyermek különleges jogaként nevesíti. A Gyer. 30/H. §-a alapján a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek a gyámhivatali határozatban szabályozottak szerint tarthatnak kapcsolatot a hozzátartozóikkal.

A szakmai egység vezetőjének tájékoztatása szerint a gondozott gyermekek kapcsolattartása minden esetben gyámhivatali határozatban szabályozott, azonban a gyakorlatban a szülők nem tartják minden esetben a kapcsolatot gyermekeikkel.

5. *A gyermekek étkeztetése kapcsán*

Az Nmr. 76. § (1) bekezdése szerint a gondozott gyermek számára naponta, az életkornak megfelelő, legalább ötszöri, legalább egy alkalommal meleg, az egészséges táplálkozás követelményének megfelelő étkezést kell biztosítani, a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló miniszteri rendeletben foglaltaknak megfelelően. A napi ötszöri étkezésre fordított költség összege naponta nem lehet kevesebb az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 2,4%-ánál (684 Ft/fő/nap).

A Lakásotthonban biztosított napi ételmezési költség meghaladja a jogszabályi kötelezettség minimumát figyelemmel arra, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban az otthont nyújtó teljes körű ellátás keretén belül a kijelölt gondozási helyükön nevelkedő gyermekek napi ételkészítés-normatíva összege 1500 Ft/fő/nap.

IV. **A látogatás tapasztalatainak összegzése, a jelzett problémák**

Tevékenységem során különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával megkülönböztetett figyelmet fordítok a gyermekek jogainak védelmére.

A tárgyi feltételek hiányosságai nagymértékben megnehezítik a Lakásotthonban folyó munkát, és alkalmasak arra, hogy veszélyeztessék a Lakásotthonban élő gyermekek jogait. A Lakásotthonban tapasztalt jelentős anyagi ráfordítást igénylő lakhatási körülmények a már megkezdett felújítások mellett is további megoldásra várnak.

Köszönöm a Lakásotthon valamennyi alkalmazottjának a gyermekvédelemben való elkötelezett helytállásukat és a gyermekek jogainak biztosítása érdekében tett erőfeszítéseiket, amellyel a gyermekek családja helyett, az állami felelősségvállalás keretében biztosítják a gyermekek életkorának megfelelően a gyermekek felnőtté válásához szükséges feltételeket.

Intézkedéseim

A jelentésemben a feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság megszüntetése és jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem* a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját, hogy fenntartóként – lehetőségein belül – gondoskodjon

- a Lakásotthon jelenlegi tárgyi feltételei, ellátottsága hiányosságainak javításáról;
- a gyermekek kihelyezésénél fordítson fokozott figyelmet arra, hogy a Lakásotthonban elhelyezett gyermekek létszáma feleljen meg a működési engedély szerint engedélyezett, valamint az NM rendeletben meghatározott létszámnak.

Budapest, 2024. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Mellékletek:

A Lakásotthon falai és korlátja:

A Lakásotthon udvara és melléképülete:

